

Riktlinjerna bygger på, lyfter fram och stärker många **universella och europeiska normer:**

Universella normer

Riktlinjerna ger en konkret regional inriktning åt de normer för barns rättigheter som tagits fram internationellt, i synnerhet **FN:s konvention om barnets rättigheter (1989)** och **FN:s riktlinjer om rättslig hantering i ärenden rörande barn som brottsoffer och vittnen till brott (2005)**. Riktlinjerna förstärker dessa verktyg och föreslår mer omfattande åtgärder. De manar medlemsstaterna att tillämpa dem på ett effektivt sätt i enlighet med relevanta europeiska normer.

Europeiska normer

Riktlinjerna bygger på den **Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna** och rättspraxis i **Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna**, vars domslut är bindande. De baserar sig också på flera av **Europarådets instrument** angående barns rättigheter, exempelvis Europeiska konventionen om utövande av barns rättigheter, den reviderade europeiska sociala stadgan, konventionen om skydd av barn mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp, Europeiska konventionen om adoption av barn (reviderad), och de europeiska bestämmelserna för ungdomsbrottslingar som är föremål för påföljder eller åtgärder. Riktlinjerna om barnvänliga rättsprocesser är också en av grundvalarna i Europarådets policyriktlinjer om integrerade nationella strategier för att skydda barn från våld.

BYGGA ETT EUROPA FÖR OCH MED BARN

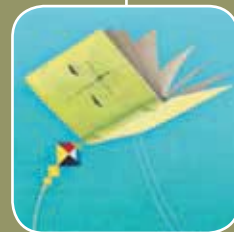
Om Europarådet

Europarådet är kontinentens ledande organisation för de mänskliga rättigheterna. Det består av 46 medlemsstater, inklusive samtliga medlemmar av Europeiska unionen. Alla medlemsstater i Europarådet har undertecknat den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), ett fördrag som syftar till att skydda de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatsprincipen. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) övervakar genomförandet av Europakonventionen i medlemsstaterna.

Riktlinjerna och annan väsentlig information finns på:

www.coe.int/children och
www.coe.int/justice

Translation co-funded
by the European Union

"Bygga ett Europa för
och med barn"
Europarådet
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe.int/children
children@coe.int

Denna publikation har tagits fram med stöd av den luxemburgska regeringen.

© Europarådet - Illustration: Eric Puybaret

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Europarådets riktlinjer om ett barnvänligt rättsväsende

Michael är 10 år. Hans föräldrar håller på att skilja sig och strider om vårdnaden om honom. Michael vill träffa domaren och doktorn bedömer att han vill bo hos sin mamma. Tina är sju år gammal och talar om för hen att han vill utsatts för sexuella övergrepp, men hon kan bara på ett något förvirrat sätt dra sig till minnes en olycka i badrummet. Domaren överväger en iscensättning av den ursprungliga händelsen, men oroar sig för att det ska traumatisera henne ytterligare. Emma är 16 år. En känd modellagentur erbjuder henne ett exklusivt femårskontrakt. Emmas föräldrar motsätter sig detta, men Emma anser att hon borde få råda över sina egna karriärplaner och vill välja sitt eget juridiska ombud. Olga är 15 år och har dödat sin styvfar, som ofta slog både henne och hennes mor. Hon sitter häktad i väntan på rättegång och undrar vad som kommer att hända nu, och om hon kommer att betraktas som ett offer för, ett vittne till eller en utövare av ett familjevåldsbrott. Hon undrar också vad som kommer att ske med henne efter rättegången, eftersom hennes mamma övergivit henne. Föräldrarna till Aleksandar, 8 år, är föremål för en vräkning. Deras advokat hävdar att vräkningen inte tar hänsyn till barnets bästa, i synnerhet hans rätt till en ordentlig bostad. Hasan, fem år, är ett ensamkommande migrantbarn. Han sitter frihetsberövad på en europeisk flygplats.

Vad har alla dessa barn och unga gemensamt? Livet har på ett eller annat sätt fört dem alla i kontakt med rättsväsendet, i form av civila, straffrättsliga eller administrativa rättsprocesser. De är fiktiva personer men exempel på verkliga situationer där specialister – advokater, domare, polistjänstemän, socialarbetare, psykologer med flera – är skyldiga att respektera och skydda barnets rättigheter. För att göra detta måste de ta hänsyn till barns särskilda behov och säkerställa att barnens egna röst hörs och beaktas i processerna.

Europarådets riktlinjer om ett barnvänligt rättsväsende har tagits fram för att stödja myndigheter och specialister så att de kan säkerställa barns reella tillgång till rättvisa och tillbörlig behandling i rättsprocesser.

Vad betyder "ett barnvänligt rättsväsende"?

Det innebär att skapa ett rättssystem som garanterar att barnens alla rättigheter respekteras och förverkligas, på ett sätt som tar hänsyn till barnets mognadsgrad och förståelse samt till omständigheterna i det specifika fallet. Barnvänliga rättsprocesser innebär framför allt att processen är tillgänglig, åldersanpassad, snabb, effektiv, anpassad till och fokuserad på barnets behov och rättigheter, och att den respekterar barnets rättigheter inklusive rätten till ett korrekt förfarande, till att delta i och att förstå det som sker i processerna, till respekt för privat- och familjeliv samt till barnets rätt till integritet och värdighet.

Vad handlar riktlinjerna om?

Riktlinjerna gäller för alla under 18 år, oavsett när eller hur personen kommit i kontakt med rättssystemet. De gäller alltså för alla barn som brutit mot lagen, de barn vars föräldrar tar ut skilsmässa eller då någon som har skadat barnet bestraffas. Riktlinjerna är utformade för att hjälpa myndigheter säkerställa att barns rättigheter skyddas i alla situationer då beslut som berör barn fattas.

Vad säger riktlinjerna?

- **Information, representation och deltagande:** barn ska få information om sina rättigheter, ha gratis tillgång till advokat, ha rätt att själva uttala sig i sin sak och få beslut som berör dem förklarade på ett sätt som de kan förstå.
- **Skydd för rätten till privatliv:** Ett barns rätt till privatliv ska skyddas, inklusive från media. I synnerhet är det inte tillåtet för någon att publicera namn, bild eller personuppgifter på vare sig barnet självt eller på andra i hans familj i tidningar eller på internet. Då barn vittnar eller ger utsagor i rätten eller andra offentliga sammanhang ska endast berörda personer vara närvarande.
- **Säkerhet:** Barn ska skyddas från skada, och i fall då de åsamkats skada är det viktigt att garantera deras trygghet. Alla personer som arbetar med barn ska kontrolleras för att minimera risken att de skadar barnen.
- **Multidisciplinärt tillvägagångssätt och utbildning:** Yrkespersoner som arbetar med barn ska tillsammans arbeta för barnets bästa. De bör få utbildning om barns rättigheter, kommunikation och behov vid olika åldrar så att de kan skydda barn från tunga processer samt för att garantera en möjligast pålitlig och rättvis rättskipning.
- **Säkerhetsåtgärder före, under och efter alla förhandlingar:** Då barn ska framträda i rätten ska såväl miljön som själva processen beskrivas och förklaras ordentligt för dem i förväg. De ska få möjlighet att ha en egen advokat och tala för sin sak i fall som påverkar dem. Beslut ska fattas så snabbt som möjligt och förklaras tydligt för barn.
- **Frihetsberövande:** Ett barn får frihetsberövas enbart då det inte finns några andra alternativ, och får aldrig frihetsberövas på grund av migration. Om ett barn frihetsberövas ska detta göras under så kort tid som möjligt. Barn bör i dessa situationer hållas frihetsberövade åtskilt från vuxna, såvida detta inte är i barnets intresse. Även då de är frihetsberövande ska barnen åtnjuta alla de övriga rättigheter som tillkommer dem, särskilt rätten till att kontakta släkt och vänner, till utbildning eller skolning och religion, samt tillgång till idrotts- och fritidslokaler. De ska också förberedas för att återvända hem.
- **Främja och övervaka barnvänliga åtgärder:** Myndigheterna ska utveckla sätt för barn att få information på deras egna premisser (till exempel kostnadsfria stödtelefonnummer eller en barnkommissionär) samt säkerställa att barn vet hur och till vem de vid behov kan framföra klagomål gällande den behandling de utsatts för. Myndigheterna ska även undervisa barn, föräldrar och specialister om barns rättigheter, tillhandahålla skyddande lagstiftning som är begriplig för barn, regelbundet följa upp hur barn behandlas inom rättssystemet samt vidta åtgärder för att förbättra detta.

Vad är nytt i riktlinjerna?

- **En unik omfattning:** riktlinjerna tar upp barns rättigheter inom alla rättsområden (civila, administrativa, straffrättsliga), i alla skeden av processerna (före, under och efter) samt för alla olika typer av roller och omständigheter (oavsett om barn är offer, vittnen, brottsutövare, parter vid en förhandling eller "bara" påverkas av rättsliga åtgärder exempelvis då kronofogden utmäter egendom).
- **Ett urval av goda arbetsmetoder:** framgångsrika fallstudier presenteras för att ge myndigheter och professionella konkret vägledning med hjälp av vilken de kan utveckla sitt dagliga arbete.
- **Resultatet av bred konsultation:** riktlinjerna har dragits upp i samverkan med en mängd olika samarbetspartner, däribland Unicef och många frivilligorganisationer. Barn och unga har fått uttrycka sina åsikter genom enkäter och intervjuer. Nära 4 000 svar togs emot och bearbetades, och svaren påverkade i hög grad den slutgiltiga texten.

Vilka principer bygger riktlinjerna på?

- **Deltagande:** Barn har rätt att få sin röst hörd vid beslut som påverkar dem, och vuxna måste ta barns synpunkter på allvar.
- **Barnets bästa:** Då beslut fattas måste barns rättigheter respekteras till fullo, och man bör ta hänsyn till barnens behov i enlighet med deras ålder. För att göra detta kan domare rådfråga experter som psykologer eller socialarbetare.
- **Omsorg och respekt:** Barn måste alltid behandlas med omsorg och respekt. I synnerhet måste deras privatliv skyddas.
- **Lika behandling:** Alla barn är olika, men måste behandlas jämlikt, oavsett deras ursprungsland, gruppstillhörighet, religion, eller vilket språk de talar. Barn med funktionsnedsättningar, barn som är hemlösa eller placerade utanför hemmet, samt romska och utländska barn behöver särskilt skydd.
- **Rättsstatsprincipen:** Barn ska behandlas rättvist inom rättssystemet. Om de hamnat i svårigheter ska de få en advokat och rätten ska ta hänsyn till deras specifika situation och behov. Barn har rätt att framföra klagomål om sin behandling till en person eller ett organ som är oberoende och opartiskt.